

**Усенова Аккенже Мукановнаның
6D010200 - Бастауышта оқыту педагогикасы және әдістемесі
мамандығы бойынша философия докторы /PhD/ дәрежесін алу үшін
ұсынған «Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік
табыстылығын дамыту» тақырыбындағы диссертациялық жұмысының**

АННОТАЦИЯСЫ

Зерттеудің көкейкестілігі. Бүгінгі постиндустриялық дәуірде болашақ мамандардың қоғамның әлеуметтік орнығуында инновациялық ресурстар мен технологиялар түрлерінің негізгі тасымалдаушысы, әлеуметтік өзгерістер субъектісі ретіндегі рөлі өсуде. Сондай-ақ қазіргі кезеңдегі білім беру қарқындап дамитын экономиканың бір сегменті.

Осы тұрғыдан алғанда, мемлекеттің әлеуметтік-мәдени өмірінің түбегейлі өзгерістері жағдайында қоғамның әлеуметтік-экономикалық табыстылығын анықтайтын білім беру жүйесін дамыту деңгейі ерекше басымдыққа ие болса, ал ЮНЕСКО – ның конференциясында білім беру тұлғаның әлеуметтік жетілуі мен жеке дара өсуіне жеткізетін қабілеттері және мінез-құлқын өздігінен жетілдіру үрдісі, оның нәтижесі деп түсіндіріледі.

Сондықтан отандық білім беруді жаңғырту бағыты «қазіргі заманғы білімнің табыстылығы» ұғымының мазмұнына негізделеді. Ол негізгі өлшемдері өзгермелі өмір жағдайында өзіндік стратегиясын жасай алатын, дені сау, қоғам игілігіне өнімді еңбек етуге және табысты әлеуметтенуге қабілетті, шығармашылық белсенділікке дайын, бәсекеге қабілетті маман-азамат тұлғасын қалыптастыру болып табылады.

Осы орайда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан жолы -2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауында: «ұлттық білім берудің барлық саласының сапасын жақсартуда үлкен жұмыстар күтіп тұр» - деген міндетті жүктеуі, Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында: «Жастардың табысты әлеуметтенуі мен азаматтық белсенділігі мәселелері Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңестің отырыстарында қаралады» - деп ерекше атап көрсетуі болашақ мамандардың әлеуметтік табыстылығын дамытудың қажеттілігін айқындай түседі.

Бүгінде мамандардың пікірінше, білім беру саласындағы іс-әрекет бағдарының бірі мемлекетті трансформациялық дағдарыстан шығаруға қабілетті «табыс үшін білім» парадигмасы болып табылады. Демек «табыс үшін білім» парадигмасының ерекше өзектілігі педагогикалық кадрларды дайындау контексінде басымдылыққа ие, себебі табысты емес тұлға табысты тұлғаны тәрбиелей алмайтыны заңдылық. Бұл ұстаным кәсіби дайындау үрдісінде әлеуметтік-педагогикалық білім ретінде маңызды.

Осыны ескере отырып, студенттерді болашақ маман ретінде даярлау үрдісі оларды іс-әрекетке өзін-өзі таныту құралы ретінде табыстылыққа жетуге

дайындауда тек кәсіби ғана емес, тұлғалық дайындығын қалыптастыруға бағдарлануы тиіс. Осындай іс-әрекеттік сипаттағы тұлғалық жаңа түзіліс ЖОО-да студенттің нақты негізгі, жүйелі, тұтас кіріктірілген кәсіби білімді, білік пен дағдыны меңгеруіне, құзыреттілігі мен тұлғалық сапасын қалыптастыруға мүмкіндік туғызады. Осыдан болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамыту мәселесінің өзектілігі арта түседі.

Табыстылық - жоғары оқу орны түлегін кәсіби іс-әрекетке жүйелі дайындаудың кіріктірілген өлшемі ретінде тұлғалық және кәсіби маңызды әртүрлі бағыттағы іс-әрекет түрлерінде (оқу, оқу-кәсіби, ғылыми-зерттеушілік, еріктілік, оқудан тыс, әлеуметтік-мәдени) қойылған мақсатқа жетуге қажетті қабілеттіліктер жүйесін айқындайды. Бұл міндеттерді шешу бастауыш білімнің үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы басқышы екенін ескере отырып, болашақ бастауыш мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытуды талап етеді.

Сондықтан педагогика ғылымының басымды міндеті педагог әрекетінің табыстылығы мен тиімділігін анықтау, оны қамтамасыз ететін құралдар мен әдістерді таңдау, әдістемесін дайындау болып табылады. Әсіресе тұлғалық-тұрақты және кәсіби өзін іс жүзінде көрсете алатын мұғалімнің қалыптасу үрдісінің оңтайлы тәсілдерін дайындау, оның тұлғасының табыстылығын дамыту заңдылықтарын айқындау мәселесі өзекті.

Табыстылық феномені – барлық құбылыстар секілді адамзат қоғамында пайда болған, оның даму кезеңдерінде ғалымдарды толғандырған маңызды мәселенің бірі. Тарихқа көз жіберсек, табыс, табыстылық және әлеуметтік табыстылық туралы идеялар сонау ежелгі грек философы Аристотель еңбектерінен бастау алып, одан кейінгі орта ғасыр ойшылдары Әл-Фараби және т.б. ғұламалардың еңбектерінде жалғасын тапқанын көреміз.

Осы орайда ғылыми әдебиеттерге жүргізілген талдау зерттелініп отырған мәселенің көпжақтылығын, алыс және жақын шетелдік, отандық педагог, психолог, әлеуметтану, философ ғалымдардың табыс, табыстылық мәселелерін әртүрлі аспектіде бірнеше бағыттарда қарастырылғанын көрсетеді:

- табыстылық тұлғаның мотивация деңгейіне, іс-әрекет мақсатының сипатына және жұмыс істеу ниетіне байланысты бейімділігі, табысқа жету факторлары, табысты іс-әрекетке қызығушылығы (Дж. Аткинсон, Д. Мак-Клелланд, К. Роджерс, Э. Фромм және т.б.);

- адам іс-әрекетінің табыстылық факторы, өзін-өзі бағалауы, ұмтылу деңгейі (Э.Эриксон, К.Левин, В.С.Мерлин, Е.П.Ильин, А.А.Ренан, т.б. А.Бандура, М.Л. Кубышкина және т.б.);

- табыстылық адамның табысқа жетудің нәтижесінде немесе үміттенуінде пайда болатын күйі, іс-әрекеттің объективті нәтижесіне қатынасы (Б.Г.Ананьев, Н.А.Батулин, А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн және т.б.);

- тұлғалық өсудің, сәйкестіктің дамуы, өмірдің сыртқы өзгермелі жағдайларына бейімділік, тұлғаның іс-әрекет стилін, тұтас алғанда, өмірінің жеке стратегиясын қалыптастыру (К.А.Абульханова-Славская, Д.А.Леонтьев, А.Маслоу, В.А.Петровский және т.б.);

- оқушылардың оқу әрекетіндегі табыстылық, табыстың баланың мектептегі дамуына әсері, оқу әрекеті табыстылығының шарты ретінде тірек білімдерін қалыптастыру (Ш.А.Амонашвили, А.С.Белкин, О.А.Яшнова, Н.Е.Щуркова, М.Р.Битянова, У.Глассер, Д.Холт, Д.М.Гребнева және т.б.);

- ЖОО-ны жүйесіндегі басқарушылық әрекеттің табыстылық факторы, оқу әрекетінің табыстылығын бағалау, студенттердің табысты оқуының психологиялық факторлары, студенттердің академиялық табыстылығы, әлеуметтік табыстылыққа жетуге психологиялық көмек көрсету, мұғалімнің педагогикалық іс-әрекеті табыстылығының оның педагогикалық және арнайы қабілеттеріне тәуелділігі мәселелері (Болдина М.А, Н.А.Курдюкова, С.Д.Смирнов, М.Р.Шабалина, Н.В.Калинина, Е.Н.Жучева және т.б.);

- субъект іс-әрекетінің табыстылығы мен эмоциялық интеллект феноменінің байланысы, оқудағы жетістігі, студенттердің оқу жетістігіндегі эмоциялық интеллекттің жетекші рөлі, мұғалімнің іс-әрекетте шығармашылық табысқа жетуінің кәсіби өзін-өзі жетілдірумен тығыз байланыстылығы (И.Н.Андреева, Д.Гоулмен, В.Н.Дружинин, М.А.Мануйлов, С.С.Белова, Д.В.Ушаков, Е.А.Сергиенко, Тұрғынбаева Б.А., Джанбубекова М.З., және т.б.).

Сондай-ақ соңғы жылдары әлеуметтік табыстылық және оны дамытудың перспективасы тұлғаның табыстылығы, тұлғалық сапа, кәсіби іс-әрекеттегі табыстылық, оқу әрекетінің табыстылығы, педагогикалық үдеріс субъектілерінің ынтымақтастығы, табысты кәсіби-зерттеушілік іс-әрекет тұрғысынан да қарастыралды (В.И.Бакштановский, А.В.Мудрик, Е.Ю.Варламова, Ж.Н. Истюфеева, О.Ю.Клочкова, Н.А. Баранец, Р.Берне, У.Джеймс, А.Ю.Согомонов, Г.Л. Тульчинский, А.Қ.Рысбаева, Н.Н.Хан, Ш.Таубаева).

Сонымен бұл теориялық - қолданбалы мазмұндағы зерттеу жұмыстарындағы теориялық қағидалар, ғылыми қорытындылар мен тұжырымдардың әлеуметтік табыстылық мәселесін ашып көрсетуде маңызы зор.

Дегенмен ғалымдар еңбектеріне жасалған талдау болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамыту мәселесінің арнайы зерттеу нысаны болмағандығын көрсетеді.

Осы тұрғыдан алғанда қазіргі заманғы әлеуметтік-мәдени өзгерістер жағдайында болашақ маманның әлеуметтік табыстылығын дамытуда:

- қоғамның әлеуметтік табысты азаматтарды тәрбиелеуге деген сұранысы бұл мәселенің теориялық - әдіснамалық негіздерінің жеткілікті дәрежеде қарастырылмауы арасында;

- тұлғаның әрекет түрлерінде жетістіктерге жетуді қажетсінуі мен болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің табысты іс-әрекет етуге даярлау әдістемесінің жеткіліксіздігі арасында **қарама-қайшылықтар туындап** отыр.

Осы бөліп көрсетілген **қарама-қайшылықтардың** шешімін іздестіру, біздің мәселемізді айқындауға және зерттеу жұмысымыздың тақырыбын **«Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамыту»** деп таңдауымызға негіз болды.

Зерттеу мақсаты: болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың теориялық негіздерін айқындау, әдістемелік жүйесін жасап, оны тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында сынақтан өткізу.

Зерттеу нысаны: жоғары оқу орнындағы біртұтас педагогикалық үдеріс.

Зерттеу пәні: кәсіби білім алу барысында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамыту.

Зерттеу болжамы:

Егер: болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың теориялық - әдіснамалық негіздері анықталып, түрткілік-еріктілік, процессуалды - іс-әрекеттік, рефлексивтік-бағалаушылық компоненттерден тұратын әлеуметтік ұстаным, әлеуметтік белсенділік және тұлғалық табыстылық көрсеткіштері анықталған құрылымдық-мазмұндық моделі жоғары оқу орыны біртұтас педагогикалық үдеріске енгізілсе, *онда* студенттердің табысты еңбек етуге даярлығының тиімділігі артады, *өйткені* маман даярлау үрдісі қоғам талаптарына сәйкестендіріледі.

Зерттеу міндеттері:

- Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың теориялық негіздерін анықтау;

- «Әлеуметтік табыстылық» ұғымының мәнін, құрылымын және мазмұнын нақтылау;

- Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасау;

- Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың әдістемесін даярлау, оны тәжірибелік-эксперимент жүзінде тексеру.

Зерттеудің жетекші идеясы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың әдістемесінің даярлануы әлеуметтік қажетті мәртебеге ие болуына жағдай жасайтын әлеуметтік байланыстар мен қарым-қатынастардың жүйесіне тұлғаның толықтай қосылуына, оның әлеуметтік белсенділігі мен әлеуметтенуінің нәтижесін көрсетуге мүмкіндік береді.

Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері: *тұлғалық іс-әрекеттік* тұғыр (В.В.Сериков, В.А.Сластенин, И.С.Якиманская, Н.В.Кузмина; *аксиологиялық (құндылықты) тұғыр* (М.С.Каган, А.Лэнгле, З.И. Равкин, Н.С.Розов, В.П.Тугаринов); *акмеологиялық тұғыр* (А.А.Деркач, А.А.Бодалев); *мәдениеттілік тұғыр* (Е.В.Бондаревская, Б.С.Гершунский, И.Ф.Исаев және т.б.); сонымен бірге «табыс» және «табыстылық» феноменін, әртүрлі жастық топтағы білім алушылардың әлеуметтік табыстылығын қалыптастыруды (А.Г.Асмолов, Н.А.Батурина, А.С.Белкин, Е.Ю.Варламова, А.Збуцки, Л.Н.Казимирская, т.б.) зерттеу нәтижесі.

Зерттеу әдістері. Зерттеу жұмысында қойылған міндеттерді жүзеге асыруда теориялық (философиялық, әлеуметтану, психологиялық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, қорытындылау, салыстыру, озық іс-тәжірибелерді жинақтау, нәтижені жобалау, моделдеу,

индуктивті-дедуктивті талдау); эмпирикалық (сауалнама, интервью, әңгімелесу, педагогикалық бақылау, нормативті құжаттарды саралау, тест, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар жүргізу); статистикалық (зерттеу бойынша алынған нәтижелерді математикалық-статистикалық тұрғыдан өңдеу) әдістер қолданылды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы және теориялық мәнділігі:

- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың теориялық негіздері анықталды;

- «Әлеуметтік табыстылық» ұғымының мәні, құрылымы мен мазмұны нақтыланды;

- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі жасалды;

- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың әдістемесі жасалды.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы:

«Тұлғаның әлеуметтік табыстылығын дамытудың негіздері» атты элективті курс бағдарламасы мен оқу құралы дайындалды. Сонымен бірге «Сенің табыстылығың-сенің қолыңда» үйірмесінің ережесі; «Табыстылар» тренинг –сабақтар жүйесі; «Табыстылыққа жол» педагогикалық идеялар фестивалінің бағдарламасы жасалды және тәжірибелік-эксперимент арқылы тексерілді.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің әлеуметтік табыстылығы тұлғаның кәсібилігінің өзегін құрайтын, мәртебелік жетістігінің белгілі деңгейін, өз өмірінің құнды стратегиясын моделдеу біліктілігін, еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілікке дайындығын және қоғам өмірінің сапасын көтеруге бағытталған тиімді кәсіби іс-әрекетін қамтиды. Демек, әлеуметтік табыстылық - әлеуметтік ұстаным, әлеуметтік белсенділік, тұлғалық табыстылық сияқты сапалар жиынтығы болып табылады.

2. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі түрткілік-еріктілік, процессуалды - іс-әрекеттік, рефлексивтік-бағалаушылық компоненттерінің, әлеуметтік ұстаным, әлеуметтік белсенділік және тұлғалық табыстылық өлшемдері мен көрсеткіштерінің жиынтығын құрайды және жоғары, орта, төмен деңгейлеріне сәйкес жүзеге асырылады.

3. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамыту жүйесі оның кәсіби іс-әрекетінің құрылымы, олардың мазмұндық сипаттамасы арқылы ашып көрсетіледі.

4. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әлеуметтік табыстылығын дамытудың әдістемесі (элективті курс бағдарламасы мен оқу құралы, үйірме жұмысы және педагогикалық идеялар фестивалі бағдарламасы) және тәжірибелік-эксперимент нәтижелері.

Зерттеу нәтижелерінің мақұлдануы - Зерттеу жұмысының негізгі тұжырымдары, териялық және практикалық нәтижелері халықаралық конференцияларда талқыланды.

- «Актуальные вопросы психологии и педагогики в современных условиях» атты II Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы (Санкт-Петербург, 2015).;

- «Әлемдік және қазақстандық білім-ғылым кеңістігіндегі этнопедагогика мен этнопсихология» атты халықаралық ғылыми практикалық конференция (Алматы, 2016);

-«Дошкольное образование в казахстане и мировом пространстве: опыт, современное состояние и перспектива» атты халықаралық ғылыми практикалық конференция (Алматы, 2014);

- Procedia - Social and Behavioral Sciences 7th World Conference on Educational Sciences, Athens, (Greece, WCES, 2015);

«Бәсекеге қабілетті маманның ұлттық және әлемдік кәсіби келбетін қалыптастыру» атты Халықаралық ғылыми - практикалық конференция (Түркістан, 2016ж.).

Жарияланымдар. Диссертациялық жұмыс тақырыбы бойынша барлығы 13 ғылыми жұмыс жарық көрген. Оның 5-уі ҚР БЖҒМ Білім және Ғылым саласындағы бақылау Комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 1 мақала Scopus базасына енген шет елдік басылымында, 1шет елдік ғылыми басылымында, 4 мақала халықаралық конференциялар материалдары жинақтарында, 2 мақала алыс-жақын шет елдік халықаралық конференциялар материалдарында жарық көрді.

Диссертацияның көлемі және құрылымы. Диссертация кіріспеден, екі бөлімнен, қорытындыдан, қолданылған әдебиет тізімінен және қосымшалардан тұрады. Жұмыс 183 беттік мәтін түрінде және 21 сурет пен 36 кестеде беріліп отыр.

АННОТАЦИЯ

диссертационной работы Усеновой Аккенже Муқановны «Развитие социальной успешности будущих учителей начальных классов» представленной на соискание степени доктора философии (PhD) по специальности 6D010200-Педагогика и методика начального обучения

Актуальность исследования. В постиндустриальную эпоху образование выступает одним из сегментов интенсивно развивающейся экономики. В связи с этим вырастает роль будущих специалистов как основных носителей инновационных ресурсов и субъектов социальных преобразований. Юнеско определяет образование как процесс и результат самосовершенствования личности как необходимое условие личностного роста и социального развития. С этих позиций приоритетным направлением модернизации отечественного образования является разработка понятия «успешность современного образования, которое определяет характеристики конкурентоспособного специалиста, способного к построению собственной стратегии в быстроменяющихся условиях жизни, психологически здорового, способного к продуктивному труду во благо общества, успешно социализирующегося, творчески активного.

В этой связи Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев в своем Послании народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» ставит следующую задачу: «Нам предстоит большая работа по улучшению качества всех звеньев национального образования». В Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы подчеркивается: «Вопросы успешной социализации и гражданской активности молодежи будут рассматриваться на заседаниях Совета по молодежной политике при Президенте Республики Казахстан», которые определяют необходимость развития социальной успешности будущих специалистов.

На сегодняшний день, по мнению специалистов, одним из приоритетных направлений деятельности в сфере образования является парадигма «образование ради успеха», способная вывести государство из трансформационного кризиса. Данная парадигма особо актуальна для подготовки педагогических кадров по формированию успешной личности, так как неуспешная личность не может быть социализирована в обществе. Данный принцип важен в процессе профессиональной подготовки по развитию социально-педагогических знаний.

Учитывая все это, процесс подготовки студентов как будущих специалистов должен быть направлен на формирование не только профессиональной, но и личностной успешности как средства самореализации в профессиональной деятельности. Такой личностный подход способствует овладению студентами вузов основными, системными, обобщенными профессиональными знаниями, умениями и навыками, формированию компетентности и личностных качеств. Таким образом, возрастает актуальность

проблемы развития социальной успешности будущих учителей начальных классов.

Успешность определяется как система способностей, необходимых для достижения поставленной цели в различных видах личностно - и профессионально ориентированной деятельности (учебной, учебно-профессиональной, научно-исследовательской, волевой, внеучебной, социально-культурной) как критериев системной подготовки выпускника вуза к профессиональной деятельности. Учитывая, что начальное образование является первой ступенью в системе непрерывного образования, решение вышеуказанных задач требует *развития социальной успешности* будущих учителей начальных классов.

В связи с этим главной задачей педагогической науки является определение понятия успешности и эффективности деятельности педагога, подбор средств и методов, методик, обеспечивающих данную деятельность. Актуальным вопросом в этой связи выступает разработка оптимальных приемов процесса подготовки учителя, способного показать себя в личностном и профессиональном плане.

Феномен успешности возник и интересовал многих ученых на всех этапах развития человеческого общества. Идеи успеха, успешности, социальной успешности берут свое начало в работах древнегреческого философа Аристотеля, находят свое продолжение в научных трудах таких средневековых мыслителей таких, как Аль-Фараби и др.

Проведенный анализ научных работ показал многогранность изучаемого вопроса. Проблема успеха, успешности рассматривались в различных аспектах многими зарубежными и отечественными учеными, педагогами, психологами, социологами, философами:

- связь успешности с мотивацией, целями деятельности и желанием работать; факторы достижения успеха, заинтересованности к успешной деятельности (Дж. Аткинсон, Д. Мак-Клелланд, К. Роджерс, Э. Фромми др.);

- факторы успешности деятельности человека: самооценка, уровень притязаний (Э.Эриксон, К.Левин, В.С.Мерлин, Е.П.Ильин, А.А.Реан, А.Бандура, М.Л.Кубышкина и т.д.);

- успешность как состояние, возникающее в результате достижения успеха или мотивации на успех, отношение к объективному результату деятельности (Б.Г.Ананьев, Н.А.Батурин, А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн и т.д.);

- личностный рост, развитие идентичности, адаптированность к изменяющимся внешним условиям, деятельностный стиль личности, в целом, формирование личной стратегии жизни (К.А.Абульханова-Славская, Д.А.Леонтьев, А.Маслоу, В.А.Петровский и т.д.);

- успешность учеников в учебной деятельности, влияние успеха на развитие ребенка в школе, формирование опорных знаний как условие успешности учебной деятельности (Ш.А.Амонашвили, А.С.Белкин, О.А.Яшнова, Н.Е.Щуркова, М.Р.Битянова, У.Глассер, Д.Холт, Д.М.Гребнева и т.д.);

- фактор управленческой деятельности в системе вуза, оценка успешности учебной деятельности, психологические факторы успешного обучения студентов, академическая успешность студентов, психологическая помощь в достижении социальной успешности, зависимость успешности педагогической деятельности учителя, его педагогических и специальных способностей (Болдина М.А, Н.А.Курдюкова, С.Д.Смирнов, М.Р.Шабалина, Н.В.Калинина, Е.Н.Жучеваи т.д.);

- успешность субъективной деятельности и связь с феноменом эмоционального интеллекта, достижениями в учебе, ведущая роль эмоционального интеллекта в учебных достижениях студентов, тесная взаимосвязь с профессиональным самосовершенствованием творческой успешности деятельности учителей (И.Н.Андреева, Д.Гоулмен, В.Н.Дружинин, М.А.Мануйлов, С.С.Белова, Д.В.Ушаков, Е.А.Сергиенко, Тургунбаева Б.А., Джанбубекова М.З.,и т.д.).

В последние годы исследуются такие аспекты социальной успешности, как социальная успешность и перспективы ее развития, успешность личности, на примере педагогического творчества, способствующие успешности человеческой деятельности, личностные качества (В.И.Бакштановский, А.В.Мудрик, Е.Ю.Варламова, Ж.Н. Истюфеева, О.Ю.Клочкова, Н.А. Баранец, Р.Берне, У.Джеймс, А.Ю.Согомонов, Г.Л. Тульчинский, А.Қ.Рысбаева, Н.Н.Хан, Ш.Таубаева). Теоретические принципы, научные выводы и обобщения, представленных в этих теоретически-прикладных исследованиях, имеют важное значение в раскрытии вопроса социальной успешности.

Тем не менее проведенный анализ научных работ ученых показал, что вопрос развития социальной успешности будущих учителей начальных классов не явился объектом специального научного исследования.

Анализ современных исследований по проблеме социальной успешности будущих специалистов позволил выявить **противоречия:**

- между потребностью современного общества в формировании успешной личности и неразработанностью научно-методических основ данной проблемы;

- между потребностью личности в достижении успеха в различных видах деятельности и недостаточностью методик подготовки будущих учителей начальных классов к социальной успешности,

Поиск решений указанных **противоречий** послужил основой для выбора темы диссертационного исследования: **«Развитие социальной успешности будущих учителей начальных классов».**

Цель исследования: определение теоретических основ развития социальной успешности будущего учителя начальных классов, разработка методической системы, апробация в ходе опытно-экспериментальной работы

Объект исследования: целостный педагогический процесс высшего учебного заведения

Предмет исследования: развитие социальной успешности будущего учителя начальных классов в процессе профессиональной подготовки.

Гипотеза исследования: *Если:* будет разработана структурно-содержательная модель социальной успешности будущего учителя начальных классов во взаимосвязи, мотивационно-волевой, процессуально-деятельностной, рефлексивно-оценочной сторон, будет целенаправленно и стабильно реализовываться идея развития социальной успешности будущих учителей начальных классов, будет разработана методическая система развития социальной успешности будущего учителя начальных классов, *то на более высоком уровне успешности будут реализованы профессиональное мастерство и разностороннее раскрытие личности, так как это даст возможность формированию жизненных и профессиональных планов, ориентированных на будущую успешность личности.*

Задачи исследования:

- Определить теоретические основы проблемы развития социальной успешности будущих учителей начальных классов;
- Уточнить сущностную характеристику, структуру, содержание понятия «Социальная успешность»;
- Разработать структурно-содержательную модель развития социальной успешности будущих учителей начальных классов;
- Разработать методическую систему развития социальной успешности будущих учителей начальных классов, доказать ее эффективность посредством проведения эксперимента.

Ведущая идея исследования: разработка методики развития социальной успешности будущих учителей начальных классов дает возможность для полного включения личности в систему социальных связей и взаимоотношений, создающих условия для овладения необходимым социальным статусом, который является основой отношения личности к себе и другим людям, демонстрацией социальной активности и результатом социализации личности.

Теоретическая и методологическая основа исследования: *личностно-деятельностный подход* (В.В.Сериков, В.А.Сластенин, И.С.Якиманская, Н.В.Кузмина); *аксиологический (ценностный) подход* (М.С.Каган, А.Лэнгле, З.И.Равкин, Н.С.Розов, В.П.Тугаринов); *акмеологический подход* (А.А.Деркач, А.А.Бодалев); *культурный подход* (Е.В.Бондаревская, Б.С.Гершунский, И.Ф.Исаев и т.д.); исследования по формированию феномена «успех», «успешность», социальной успешности обучающихся разных возрастов (А.Г.Асмолов, Н.А.Батурина, А.С.Белкин, Е.Ю.Варламова, А.Збуцки, Л.Н.Казимирская, и др.).

Методы исследования: для решения поставленных задач были использованы следующие теоретические методы: анализ философской, социологической, психологической, педагогической и научно-методической литературы, обобщение передового опыта, проектирование результата, моделирование, индуктивно-дедуктивный анализ; эмпирические методы: анкетирование, интервью, беседа, педагогическое наблюдение, экспертиза нормативной документации, тестирование, проведение практико-

экспериментальной работы; статистический обработка результатов исследований методом математической статистики.

Научная новизна и теоретическая значимость исследования:

- определены теоретические основы развития социальной успешности будущих учителей начальных классов.

- уточнены сущностные характеристики, структура, содержание понятия «Социальная успешность будущих учителей начальных классов».

- разработана структурно-содержательная модель развития социальной успешности будущих учителей начальных классов;

- разработана методика развития социальной успешности будущих учителей начальных классов, выдвинуты предложения по ее реализации.

Практическая значимость исследования:

Разработана программа и учебное пособие в рамках элективного курса «Основы формирования социальной успешности личности», содержание кружка «Твоя успешность – в твоих руках», система тренинг-занятий «Успешные», фестиваль педагогических идей «Путь к успеху».

Положения, выносимые на защиту:

1. Социальная успешность будущих учителей начальных классов является ядром социализации и охватывает определенный уровень социально значимого статуса, умения моделировать социально-ценностные стратегии собственной жизни, готовность личности к конкурентоспособным действиям в условиях рынка, эффективную деятельность, направленную на повышение качества жизни общества. Таким образом, социальная успешность – это совокупность способностей, социальных принципов, социальной активности, личностной успешности.

2. Структурно-содержательная модель социальной успешности будущего учителя начальных классов состоит из мотивационно-волевого, процессуально-деятельностного, рефлексивно-оценочного компонентов, и соответствии с ним - высшего, среднего и низкого уровней.

3. Система развития социальной успешности будущих учителей начальных классов раскрывается посредством анализа структуры профессиональной деятельности, ее содержательной характеристики.

4. Методика развития социальной успешности будущих учителей начальных классов включает программу и учебное пособие элективного курса, программу работы кружка и фестиваля педагогических идей, результаты опытно-экспериментальной работы.

Апробация результатов исследования. Основные выводы исследовательской работы, теоретические и практические результаты были обсуждены на международных конференциях.

- II международной научно-практической конференции «Актуальные вопросы психологии и педагогики в современных условиях» (Санкт-Петербург, 2015).;

- в международной научно-практической конференции «Этнопедагогика и этнопсихология в мировом и казахстанском научно-образовательном пространстве» (Алматы, 2016);

- в международной научно-практической конференции на тему «Дошкольное образование в Казахстане и мировом пространстве: опыт, современное состояние и перспектива» (Алматы 2014);

- "Social Success Procedia - Social and Behavioral Sciences 7th World Conference on Educational Sciences, Athens, (Greece WCES-2015);

- в международной научно-практической конференции «Формирование национального и мирового профессионального облика конкурентоспособного специалиста», (Туркестан, 2016).

Публикации. По теме диссертационной работы опубликовано 13 научных работ, 5 из которых опубликованы в изданиях, рекомендованных Комитетом контроля в сфере образования и науки МОН РК, 1 статья в зарубежном издании, включенным в базу Scopus, 4 статьи опубликованы в сборниках материалов международных конференций, 2 статьи опубликованы в сборниках материалов международных конференций дальнего и ближнего зарубежья.

Объем и структура диссертации. Диссертация включает введение, два раздела, заключение, список использованных источников и приложения. Работа изложена на 183 страницах машинописного текста и иллюстрирована 21 рисунками и 36 таблицами.

ANNOTATION

for the dissertation of Usenova Akkenzhe Mukanovna presented for taking the degree of Doctor of Philosophy (PhD) of the speciality 6D010200-pedagogy and methodology of primary education on the theme «The development of social success of future primary school teachers»

Actuality of the research. Education is one of the segments of intensively developing economy in modern post-industrial epoch. In accordance with it, the role of future specialists increases as the basic carrier of innovative resources and subjects of social transformation.

UNESKO defines the education as the process and result of self-improvement of individuality as the necessary condition of personal growth and social development. From these positions, priority tendency of the research of the modernization of native education is the treatment of the concept «the success of modern education, which defines the characteristics of competitive specialist, being able to build own strategy in rapidly changing conditions of life, psychologically healthy, being able to the productive work for the benefit of the society, successfully socialized, creatively active».

In this connection, the President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev in his Address to the people of Kazakhstan "Kazakhstan's way - 2050: Common goal, common interests, common future" puts the problem: "We have a lot of work to improve the quality of all sections of national education". The State Program for Development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2016-2019 years, emphasizes: "Issues of successful socialization and civic engagement of youth will be considered at the meetings of the Council for Youth Policy by the President of the Republic of Kazakhstan", which determines the necessity for the development of social success of future specialists.

At present, according to the experts, one of the priority tendencies of the activity in the field of education is a paradigm "education for success", that can bring out the state from transformational crisis.

Given paradigm is especially actual for the preparation of pedagogical cadres on formation of successful individuality, because unsuccessful individuality cannot educate successful person. Given principle is important in the process of professional preparation in the development of social-pedagogical knowledge.

Considering all this, the process of preparation of students as the future specialists should be directed not only to the professional formation, but also individual success as a means of self-realization in professional activities. This kind of personal approach helps the students of the university to master the basic, systematic, generalized professional knowledge, abilities and skills, formation of competence and personal qualities. Thus, the actuality of the problem of development of social success of future primary school teachers increases.

Success is defined as the system of abilities, necessary to achieve the goal in different types of individually- and professionally oriented activities (educational, educational-professional, scientific-research, strong-willed, extracurricular, social-

cultural) as the criteria of systematic preparation of the graduates of the university to professional activity. Considering that the primary education is the first step in the system of uninterrupted education, solution of the above mentioned problems requires the development of *social success* of future primary school teachers.

In accordance with it, the main objective of pedagogical science is the determination of success and effectiveness in teacher's activity, the choice of means and methods, methodology providing given activity. Actual problem in this connection is the treatment of optimal approaches of the process of teacher's preparation, being able to show himself in individual and professional plan.

The phenomenon of success has been appeared and many scholars on all stages of the development of human society have been interested in it. The ideas of success, successfulness, social success take its origin in the works of ancient Greek philosopher Aristotle, find its continuation in the scientific works of medieval thinkers, as Al-Farabi and others.

Conducted analysis of scientific work showed the diversity of studied problem. The problem of success, successfulness have been considered in different aspects of different tendencies by many foreign and native scientists, teachers, psychologists, sociologists, philosophers:

- the connection of success with motivation, aims of the activity and the desire to work, factors of achieving the success, interest in successful activity (J. Atkinson, D. Mac-Clelland, K. Rogers, E. Frommi, etc.);

- success factors of human activity: self-esteem, challenge level (E.Erikson, K.Levin, V.S.Merlin, E.P.Ilyin, A.A.Rean, A. Bandura, M.L Kubishkina, etc.);

- success as a condition, arising as a result of achieving success or motivation of success, attitude towards the objective results of activity (B.G. Ananyev, N.A.Baturin, A.N.Leontiev, S. L.Rubinstein, etc.);

- personal growth, development of identity, adaptation to changing external conditions, the activity of individual style, in general, the formation of personal life strategies (K.A.Abulhanova-Slavskaya, D.A.Leontiev, A.Maslow, V.A Petrovsky, etc.);

- success of the students in educational activity, the influence of the success on the development of the child at school, formation of bearing knowledge as a condition of success of educational activity (Sh.A.Amonashvili, A.S.Belkin, O.A.Yashnova, N.E.Churkova, M. R.Bityanova, U.Glasser, D.Holt, D.M.Grebnevai, etc.);

- the factor of management activities in the university system, the evaluation of the success of educational activity, psychological factors of successful learning of the students, academic success of the students, psychological assistance in achieving social success, dependence of the success of pedagogical activity of the teacher from his pedagogical and special abilities (M.A.Boldina,N.A.Kurdyukova, S.D.Smirnov, M.R.Shabalina, N.V.Kalinina, E.N.Zhuchevai, etc.);

- the success of subjective activity and connection with the phenomenon of emotional intelligence, academic achievement, the leading role of emotional intelligence in the educational achievements of the students, a close relationship with

the professional self-improvement of creative success in the work of teachers (I.N.Andreeva, D.Goulmen, V.N.Druzhinin, M.A.Manuylov, S.S.Belova, D.V.Ushakov, E.A.Sergienko, B.A.Turgynbaeva, M.Z.Dzhanbubekova, etc.).

In recent years, such kind of aspects of social successfulness are studied, as social success and perspectives of its development, the success of individuality, on the example of pedagogical creativity, contributing the success of human activity as personal quality (V.I.Bakshtanovsky, A.V.Mudrik, E.Yu.Varlamova, J.N. Istyufeeva, O.Yu.Klochkova, N.A.Baranez, R.Berne, U.Dzheims, A.Yu.Sogomonov, G.L.Tulchinskiy, A.K.Rysbaeva, N.N.Khan, Sh.Taubaeva). Theoretical principles, scientific conclusions and generalization, presented in these theoretical -applied researches, have important significance in solving the social success problem.

Nevertheless, conducted analysis of scientific works of the data of scientists showed that the development of social success of future primary school teachers has not still been the object of special scientific research.

The analysis of modern research on the problem of social success of future specialist allowed to expose **contradictions**:

- between the needs of modern society in formation of successful personality and crudity of necessary social-cultural situations in the educational institutions from the theoretical scientific-methodological point of view;
- between the objective necessity of the development of means, content and methods of formation of social success of future primary school teachers and orientation on individual achievements and successes, the disclosure of substantial aspects of social success; necessity of subjects of educational process in different achievements (education, social approval, which has personal significance in the sphere) and insufficient certainty of the method of organization of the success of future primary school teachers, setting up the conditions for testing the success position.

These search contradictions decision was the basis for the selection of research topics as "Development of social success of future elementary school teachers".

Aim of the research: theoretically justify the necessity of social success of future primary school teachers, to develop the method of the development of social success, approbate in the course of experienced-experimental work.

Object of the research: integrated educational process of higher educational institutions.

Subject of the research: the development of social success of future teacher of primary classes in the process of professional preparation.

The hypothesis of the research: *If*: the structural-substantial model of social success of future primary school teachers will be developed in interconnection with motivational-volitional, procedurally-active, reflective-evaluative sides, the idea of the development of social success of future primary school teachers will purposefully and consistently be implemented, methodical system of the development of social success of future primary school teachers will be developed, *so* at the highest level of success will be realized professional skills and many-sided disclosure of identity, *because* it gives possibility to form lively and professional plans, oriented on the future success of the individuality.

Objectives of the research:

- To determine the theoretical basis of the problem of the development social success of future primary school teachers;
- To define the essential characteristic, structure, the concept «Social success»;
- To develop the structural-meaningful model of the development of social success of future primary school teachers;
- To develop a methodical system of development of social success of future primary school teachers, prove its effectiveness through the conduction of experiments.

The leading idea of the research: the treatment of the methods of the development of social success of future primary school teachers gives an opportunity for full integration of an individual in the system of social connections and mutual relations, creating the conditions for possessing the necessary social status, which is the basis of personal relations to himself and others, demonstration of social activity and the results of socialization of personality.

Theoretical and methodological basis of the research: *individually-active approach* (V.V.Serikov, V.A.Slastenin, I.S.Yakimanskaya, N.V.Kuzmina); *axiological (evaluative) approach* (M.S.Kagan, A.Lengle, Z.I.Ravkin, N.S.Rozov, V.P.Tugarinov); *acmeological approach* (A.A.Derkach, A.A.Bodalev); *cultural approach* (E.V.Bondarevskaya, B.S.Gershunsky, I.F.Isaev and etc.); the research on the formation of the phenomenon of "success", "successfulness", social success of the learners of different ages (A.G.Asmolov, N.A.Baturina, A.S.Belkin, E.Yu.Varlamova, A.Zbutski, LA N.Kazimirskaya, etc.).

Methods of the research: The following methods are used: theoretical (analysis of philosophical, sociological, psychological, pedagogical and scientific-methodological literature, generalization of leading experience, projecting of the result, modeling, inductive-deductive analysis); empirical (questionnaire, interview, conversation, pedagogical observation, examination of normative documents, test, conduction of practical-experimental work); statistical (treatment of the results of the research with the method of mathematical statistics).

Scientific novelty and theoretical significance of the research:

- had been defined the theoretical basis of the development of social success of future primary school teachers.
- had been defined the essential characteristics, the structure, the content of the concept "Social success of future primary school teachers."
- had been developed structural-substantial model of the development of social success of future primary school teachers;
- had been developed a method of social success of future primary school teachers, set up the proposals for its implementation.

The practical significance of the research:

The program and textbook of elective course «Basis of the formation of social success of the person» have been developed, content of the circle «Your success - is in your hands», the system of training-lessons «Successful», the festival of pedagogical ideas «Path to success».

The provisions, carried out for the defense:

1. The social success of future primary school teachers is the core of socialization and provides a certain level of social significant status, the ability to model the social-valuable strategy of his own life, readiness of the individual to competitive action in the conditions of the market, effective activities aimed at the improvement of the quality of society life. Thus, social success – is a combination of abilities, social principles, social activities, personal success.

2. Structurally-substantial model of social success of future primary school teacher consists of motivational-volitional, procedural-active, reflexive-evaluative components, and according to them – high, middle and low levels.

3. The system of social success of future primary school teachers is revealed by the analysis of the structure of professional activity, its sapid characteristics.

4. The method of development of the social success of future primary school teachers includes the program and textbook of elective course, the program of circle work and festival of pedagogical ideas, the results of experienced-experimental works.

Approbation of the results of the research. The main conclusions of research work, both theoretical and practical results have been discussed at the international conferences.

- II international scientific-practical conference "Actual problems of psychology and pedagogy in modern conditions" (St. Petersburg, 2015);

international scientific-practical conference «Ethnopedagogy and ethnopsychology in the world and Kazakhstani scientific-educational space» (Almaty, 2016.);

- international scientific-practical conference «Preschool education in Kazakhstan and the world space: experience, current status and perspective» (Almaty, 2014);

- Social Success Procedia - Social and Behavioral Sciences 7th World Conference on Educational Sciences, Athens, (Greece WCES, 2015);

- Materials of International scientific-practical conference «Formation of national and international professional figure of competitive specialist» (Turkestan, 2016).

Publications. All of all 13 scientific works had been published on the theme of dissertation work, 5 of which published in journals recommended by the Control Committee in the sphere of education and science of MES RK, 1 article in foreign publication, included in the Scopus database, 4 articles published in the collections of materials of international conferences, 2 article published in the collections of materials of international conferences of near and far abroad.

The volume and structure of the dissertation. The thesis includes introduction, three sections, the conclusion, the list of the used sources and the appendix. Work is presented on 183 pages of the typewritten text and illustrated by 21 pictures and 35 tables. Dissertation includes introduction, two sections, conclusion, the list of references and appendix.